

VERKLARENDE NOTA BIJ DE KAART DER VELDTOCHTEN TEGEN DE SLAVENHANDEL

DOOR

R. CAMBIER

SECRETARIS-GENERAAL VAN DE "SOCIÉTÉ BELGE DE GÉOLOGIE, PALÉONTOLOGIE ET D'HYDROLOGIE",
BUITENGEWOON LID VAN HET KONINKLIJK BELGISCH KOLONIAAL INSTITUUT.

I. — VELDTOCHT TEGEN DE ARABIJEREN

TOEN CAMERON in Augustus 1874 te Nyangwe toekwam, ontmoette hij er een kolonie kooplui van Zanzibar, die zich vooral op den slavenhandel toelagden. Het was trouwens dank zij de hulp van de voornaamste onder hen, een zekere AHMED BEN AHMED, beter bekend onder de naam van TIPPO-TIP, dat hij zijn doortocht van Afrika kon voortzetten door schuin naar het Zuid-Oosten af te wijken. De groep, waarin de gearabiseerde halfbloeden de overhand hadden, gebruikte, indien nodig, bij deze slavenjacht als leveranciers inlandse opperhoofden, die zich van ouds reeds op dit mens-onterend bedrijf toelagden.

Terzelfder tijd werd het ivoor gretig opgezocht.

Voor na 1880 zal het invoeren van de slavenhandel in Congo zijn noodlottige gevolgen doen gevoelen. WISSMAN, die, in 1887, voor de tweede maal de streek tussen de Sankuru en de Lomami doortrekt, vindt niets dan een uitgestrekte verlatenheid, daar waar zich vier jaar tevoren nog bloeiende dorpen bevonden. STANLEY stelt in 1883 bij het opvaren van de Congostroom vast, dat het water lijken meevoert, terwijl hij verder op de oevers de nog rokende puinen aantreft van afgebrande dorpen. Ten slotte, ontdekt hij, nabij de monding van de Lomami, een kamp waar de arme lieden opgepakt zitten, die door een van Kirundu gekomen groep Arabieren werden gevangen genomen. De post, die hij bij de Falls oprichtte, kon deze overweldigende vloed dan ook niet stuiten en werd in April 1885 vernietigd

door diegenen, wier misdadige handelingen hij hinderde.

De macht der Arabieren overtrof op dit ogenblik ten zeerste deze welke de jonge opkomende Congostaat er kon tegenover stellen. In de ijdele hoop aan de slavenrazzia's een einde te kunnen stellen, onderhandelde de Staat, op aanraden van STANLEY, met TIPPO-TIP en benoemde hem onder het toezicht van een Europees resident tot *Vali der Falls*. In Maniëma, het vertrekpunt en werkelijk centrum van de arabische invloed, paste men dezelfde politiek toe. Maar zoals te verwachten, mislukte deze poging. Alhoewel de voornaamste handelaars zich dikwijls beperkten tot het uitbaten van uitgestrekte plantages en handelsfactorijen met arbeidskrachten die hen niets kostten, bleven zij zich nochtans van „ebbenhout” bevoorraden door de tussenkomst van hun gearabiseerde helpers en zwarte opperhoofden, die zij voor het volbrengen van deze gruweldaden van wapens en buskruit voorzagen.

In deze omstandigheden moest het onvermijdelijk tot een krachtproef komen en de Staat bereidde zich hierop voor door troepen samen te trekken tegenover wat men toen de Arabische zone noemde.

Toen de vijandelijkheden tegen het midden van 1889 uitbraken, bezetten beide tegenstrevers volgende stellingen :

De voornaamste door de Arabieren bezette lijn volgt de Lualaba van Nyangwe tot aan de Falls en loopt over Riba-Riba en Kirundu. Zij wordt gedubbeld door een

vooruitgeschoven lijn langs de Lomami, die op Ngandu en Bena-Kamba steunt. Ten Westen van de Lomami zijn benden plunderaars bedrijvig, echte mensenjagers die dikwijls samenwerken met roofstammen. Zij dringen steeds dieper door in het uitgebreid met de Kasai verbonden riviernet, dat geheel het binnenland van de centrale kom besproeit.

In dit zelfde jaar 1889, legde de Staat aan beide uiteinden van deze Arabische lijnen twee verschanste kampen aan, die hij als steunpunten zal gebruiken om zijn eenheden van levensmiddelen, munitie en troepen te voorzien : ten Noorden dit van Basoko, dat ROGET oprichtte aan de samenvloeiing van de Congo en de Aruwimi; ten Zuiden dit van Lusambo, dat PAUL LE MARINEL aan de Sankuru vestigde. Steunende op deze basissen zullen onze officieren van 1889 tot 1892 trachten de vooruitgang van de slavenhandel te stuiten door eerst de door de Arabieren bezoldigde bandieten en avonturiers van allerlei slag aan te vallen. PEETERS werd van Basoko, dat reeds langs het Zuiden overvleugeld was, naar Basankusu overgeplaatst. Hij bevrijdt de zuidelijke oever van de Stroom en vervolgt de benden slavenhandelaars tot aan de Boven-Maringa, waar hij ze verpletterd. Rond Lusambo breiden MICHAUX, en daarna DHANIS, geleidelijk hun actieterrein uit. Na de Kiokos, verstokte plunderaars, onderworpen te hebben, vallen zij GONGO LUTETE aan, een Batetela-sultan uit Ngandu, die niets anders is dan een bondgenoot der Arabieren uit Nyangwe, verslaan hem tijdens verscheidene ontmoetingen en verplichten hem zich te onderwerpen. Meer ten Noorden rukt VAN KERCKHOVEN, die op 8 Juli 1891 van Djabir vertrokken was, gedurfd vooruit langs de Uele en richt er tot aan de waterscheiding Congo-Nijl een reeks forten op die alle verbindingen moeten afsnijden tussen de Arabieren van Congo en de Dervichen van Equatoria. In het Zuiden is er in Katanga, dat tot het einde buiten de strijd zal blijven, maar een enkele in 1891 door P. LE MARINEL gestichte post te Lofoi, maar in het Oosten onderhoudt de Belgische Vereniging tegen de Slavenhandel verscheidene posten langsheen het Tanganika Meer, waarvan een, gelegen op de plaats van het huidige Albertstad, de verbinding van de Arabieren

met Oost-Afrika en de kust rechtstreeks bedreigt.

Men bemerkt dat deze schikking een brede omsingelende beweging betekent, die de frontaanval voorafgaat welke DHANIS weldra tegen Maniëma zal beginnen, terwijl er zich in de streek van de Falls gebeurtenissen zullen afspelen, waarvan het vertrekpunt de uitmoording van de handelszending HODISTER in de omgeving van Riba-Riba is (10-17 Mei 1892).

Chronologisch schakelen de krijgsverrichtingen in het Noorden zich in tussen de eerste en de tweede fase van het offensief van DHANIS, waardoor het mogelijk wordt de voornaamste feiten van de arabische veldtocht als een ononderbroken reeks gebeurtenissen weer te geven.

In April 1892 komt DHANIS te Lusambo toe. Van dan af wordt een krachtige impuls gegeven aan de plaatselijke krijgsverrichtingen, die MICHAUX reeds ingezet had met de geringe strijdkrachten waarover hij beschikte. Door de gevechten van Kisima-Sauri (5 Mei) en van Batubenge (9 Mei) wordt het opperhoofd GONGO LUTETE, bondgenoot der Arabieren, voor goed buiten strijd gesteld en verplicht zich aan te sluiten bij de zaak van de Onafhankelijke Staat (4 October). SEFU en MUNIE MOHARA, sultans van Kasongo en Nyangwe, verzamelen bij het vernemen van deze afvalligheid een contingent dat op 10.000 man geschat wordt en rukken naar de Lomami op om hierover wraak te nemen. Doch GONGO bestraffen betekent thans openlijke strijd met de troepen van de Staat, des te meer dat de uitmoording van de zending HODISTER (15 Mei 1892), de moord op EMIN PACHA (Juni 1892) en het gevangen nemen van LIPPENS en DE BRUYNE, beiden staatsagenten in Maniëma, daarbij dan nog onduidelbare uitdagingen waren die in feite een oorlogsverklaring betekenden.

DHANIS was van zijn kant niet werkloos gebleven. Hij werd gealarmeerd door SCHEERLINCK, die, toen hij het eerst aan de Lomami kwam, de Arabieren op de andere oever van deze grote rivier bemerkte had en vruchteloos beproefde sergeant DE BRUYNE, hun gevangene, te overtuigen zich al zwemmende te redden (15 November) en aldus zijn overste, luitenant LIPPENS, die te Kasongo ziek achtergebleven was, in de steek te laten.

Het gros der troepen van DHANIS rukt vooruit en vervoegt weldra SCHEERLINCK. Door het gevecht van Chige (22 November) wordt de overtocht van de Lomami afgedwongen. Het kamp van MUNIE PEMBE, zoon van MOHARA, wordt aangevallen en op 11 December stormenderhand ingenomen. De 20ste wordt de slag van Dungu geleverd waardoor de Arabieren tot een overhaaste terugtocht worden gedwongen. Zij worden op 9 Januari achterhaald en weer verslagen bij een nieuw samentreffen, dat eindigt met de dood van MUNIE MOHARA en de vlucht van SEFU naar Nyangwe.

DHANIS komt op zijn beurt tot voor Nyangwe, dat hij echter niet kan bereiken, daar hij over geen middelen beschikt om de brede Lualaba over te steken. Op uitdrukkelijk bevel van de Staatsinspecteur FIVÉ omsingelt hij nochtans de stad, maar zal er slechts op 26 Februari kunnen binnendringen, dank zij de medeplichtigheid van de oeverbewoners, die hem prauwen verschaffen.

De vijand heeft hem niet afgewacht om op de vlucht te slaan, maar komt enkele dagen later met alle geweld terug en het scheelde niet veel of hij kon de stad bij verrassing terug innemen. De troepen van DHANIS zijn door de harde strijd afgemat en gedund. Een laatste krachtinspanning voert hen nochtans tot Kasongo (22 April) op ongeveer 60 kilometer ten Zuid-Oosten van Nyangwe. Hier moeten zij halt houden voor een periode van vier maanden, tijdens dewelke zij door nieuwe contingenten zullen versterkt worden, die gelijktijdig van Lusambo en de Falls komen. Het is op het einde van deze tussenpoos dat GONGO-LUTETE, wiens strijdkrachten zich tijdens het zegevierend offensief van DHANIS bij de onze gevoegd hadden, maar die niet had kunnen afzien van zijn gewoonte van geweld en plundering, terechtgesteld werd in zijn hoofdstad Ngandu (15 September 1893). Deze maatregel wordt algemeen als een politieke fout aanzien en zou later leiden tot de opstand der Batetela-troepen (1895-1901).

Het nieuws van de gebeurtenissen die we komen te vermelden, had zich snel stroomafwaarts verspreid en de gemoederen in opwindning gebracht van de aan de Falls gevestigde Arabieren, die reeds ten zeerste

geprikkeld waren door het uitblijven van de bestraffing der daders van de uitmoording der zending HODISTER. Het was inderdaad slechts in April 1893 dat CHALTIN, bevelhebber van het kamp te Basoko, zich, volgens de bevelen van FIVÉ, aan het hoofd stelde van een strafexpeditie, die langs de Lomami stroomopwaarts trok, zich meester maakte van Riba-Riba en, ondanks hun verwoede tegenstand, de Arabieren van deze streek op de vlucht joeg, waarbij hij terzelfder tijd de linker-vleugel ontzette van DHANIS, die juist in Kasongo binnenge trokken was.

De reactie van de Arabieren brak los aan de Falls, waar de rijksresident TOBBACK afgezonderd zat in een zeer gevaarlijke positie. Hevig aangevallen vanaf 15 Mei door de benden van RACHID, opvolger van TIPPO-TIP, werd hij slechts gered door de providentiële aankomst van CHALTIN (18 Mei), die in aller ijl van de Lomami teruggekomen was. Een andere hulpkolonne was vertrokken van Basoko onder het bevel van FIVÉ zelf, maar zij stuitte op de opeenvolgende versperringen die de Arabieren langs de stroom aangelegd hadden. Alhoewel zij te Isangi aan de samenvloeiing van de Lomami en de Congo zegevierde (21 Mei), werd zij de volgende dag opgehouden te Romee door verschillende fortjes welke slechts konden ingenomen worden dank zij de hulp van CHALTIN, die onverwacht ter plaatse kwam na de ontzetting van TOBBACK bij de Falls. De inname van het kamp van Kayumbo (23 Mei), dat de voornaamste opslagplaats van de Arabieren was, stelde voor goed een einde aan hun heerschappij in deze streek en verplichtte hen tot een algemene terugtocht naar Kirundu en de Maniëma, die onlangs door DHANIS bezet was. Hierin lag voor deze laatste een werkelijk gevaar dat diende bezworen te worden. PONTHER, de nieuwe commandant van de Falls, tracht dan ook de gedemoraliseerde Arabieren te beletten zich te hergroeperen. Hij zette hun achtervolging langs de stroom in, zat hen op de hiel en versloeg hen achtereenvolgens te Kewe (28 Juni), te Bamanga (3 Juli), te Kima-Kima (10 Juli) en te Utia-Mutambo (6 Augustus). Het opperhoofd KIBONGE, die als de voornaamste opruiër van de moord op EMIN-PACHA werd aanzien en die zich bij de slavenhandelaars gevoegd had, werd uit zijn hoofd-

stad Kirundu verdreven en vluchtte naar Ituri. De weg naar Nyangwe was hierdoor vrij en PONTHER, vergezeld door LOTHAIRE, komt er de 25ste Augustus toe. De 28ste komt hij nabij Kasongo met DHANIS in voeling.

Wij hebben de overwinnaar van SEFU en MUNIE MOHARA verlaten op het ogenblik dat de uitputting van zijn troepen en de dringende behoefte aan versterking hem verplicht hadden zijn offensief na de inname van Kasongo stop te zetten. De weerstand van de Arabieren steeg naargelang zij de plaatsen naderden, waarvan zij afkomstig waren. In de streek rond het Tanganika Meer konden zij rekenen op de steun van RUMALIZA, de machtige sultan van Ujiji, die niet aarzelde het meer over te steken met al zijn beschikbare strijdkrachten om zijn geloofsgenoten ter hulp te snellen.

Als DHANIS, in het begin van October 1893, terug in staat is zijn opmars naar het Oosten voort te zetten, staat hij dan ook tegenover een vijand die hem hardnekkig weerstand biedt en zich aan op voorhand in gereedheid gebrachte stellingen vastklampt. De krijgsverrichtingen die er op volgen behoren dan ook meer tot de stelling- dan tot de bewegingsoorlog. Het komt er op aan, meestal met behulp van artillerie, een reeks versterkingen of „boma's" in te nemen, van waaruit de belegerden een moorddadig vuur richten op de aanvallers, die ongedekt storm moeten lopen. Het is in deze omstandigheden dat verscheidene Belgische officieren, waaronder PONTHER, gedood werden.

Om RUMALIZA te verslaan en op de vlucht te drijven,

diende er dan ook drie maanden verwoed gevochten, waarbij de voornaamste slagen plaats hadden bij de overtocht van hardnekkig verdedigde rivieren, zoals de Lubukoie (15-19 October) en de Lulindi (28 December). Het is slechts vanaf 14 Januari 1894 dat de weerstand van de vijand instort. De fortjes, welke in groot aantal waren aangelegd langs de weg, die langs Luama naar Mtoa aan het Tanganika Meer leidt, werden het ene na het andere zonder veel strijd verlaten. Kabambare valt op 25 Januari en in de eerste dagen van Februari verwezenlijkt DE WOUTERS zijn verbinding met DESCAMPS, die JACQUES aan het Tanganika Meer opgevolgd had als bevelhebber der strijdkrachten der Vereniging voor de Bestrijding van de Slavenhandel.

In de laatste krijgsverrichtingen, die werkelijk een einde stelden aan de Arabische overheersing in Congo, had commandant LOTHAIRE een belangrijke rol gespeeld. Toen Maniëma geheel bevrijd was en de strijdkrachten van de Staat het Tanganika Meer bereikt hadden, kon DHANIS, opperbevelhebber van de Arabische zone, eindelijk naar Europa terugkeren en werd LOTHAIRE natuurlijk als zijn opvolger aangeduid. In deze hoedanigheid zette hij verscheidene zuiveringsacties voort, welke hem tot aan de Lindi en de Boven-Ituri voerden bij de vervolging van het voortvluchtige opperhoofd KIBONGE, die eindelijk gevangen en terechtgesteld werd (October 1894-Augustus 1895). Een der episodes van deze veldtocht is de terechtstelling van STOKES, waarvan de verklaring dient gezocht in de wapenleveringen die sommige weinig gewetensvolle handelaars aan de slavenhandelaars deden.

II. — EERSTE OPSTAND DER BATETELA

De opstand der Batetela, die nauwelijks een jaar na het einde van de Arabische veldtocht uitbrak, is hier in zekere mate een gevolg van. De dringende behoefte aan effectieven had de Staat er toe verplicht overhaastig troepen te recruteren daar waar het oorlogszuchtig karakter van de inlanders zich hiertoe leende en dan vooral in het land der Batetela, tussen Lusambo en de Lomami. Doch de bevolking van deze streek,

die GONGO-LUTETE eertijds helemaal toegewijd was, had een hevige wrok behouden voor de terechtstelling van dit opperhoofd, die onze bondgenoot was geweest in de Arabische veldtocht. Deze overhaastig opgeleide troepen konden slechts moeilijk het gezag dulden van hun officieren.

Op 4 Juli 1895 vermoordde het garnizoen van Lulua-burg zijn officieren, richtte zich naar het Zuiden en ver-

volgens naar het Noord-Oosten om het land tot opstand aan te zetten. De zwakke contingenten van dezelfde oorsprong, die men er tegen in lijn tracht te brengen, maken gemene zaak met hen. Verscheidene Belgische officieren worden in deze ontmoetingen gedood. Op 5 September maken de opstandelingen zich meester van Kabinda, dat MICHAUX en GILLAIN, weldra versterkt door LOTHAIRE, die van Nyangwe toegesnel kwam, vruchteloos trachten te verdedigen alvorens zich op de Lomami terug te trekken. Rond Ngandu wordt de strijd met wisselende kansen voortgezet. Er dienen belangrijke versterkingen uit andere provincies aangevoerd, bijna 800 man, alvorens de troepen van de Staat de bovenhand kunnen halen. Op 18 October 1895 kunnen zij op de Lomami een beslissende over-

winning halen. De uiteengeslagen en in kleine groepjes verdeelde Batetela vluchten naar Katanga waar hun strooptochten nog verscheidene jaren voortduren zonder daarom het Europees gezag ernstig in het gedrang te brengen. Zoals verder gezegd, zullen zij slechts in 1901 voor goed verdwijnen.

In het land der Batetela bleef er niettemin na de onderdrukking van 1895 een heimelijke geest van opstandigheid gisten, waarvan de weerslag de meest ernstige gevolgen zou hebben voor de expeditie, die DHANIS een jaar later zou op touw zetten tegen de aan de Boven-Nijl gevestigde Dervichen. Het verhaal van deze nieuwe gebeurtenissen vindt chronologisch plaats in het volgende hoofdstuk.

III. — VELDTOCHT TEGEN DE MAHDISTEN EN TWEEDE OPSTAND DER BATETELA

Sinds de inname van Khartoem in 1885 had de religieuze en oorlogszuchtige beweging, die in de geschiedenis de naam van madhisme kreeg, veel van haar heftigheid verloren. Na het vertrek van EMIN PACHA uit Equatoria in April 1889, hadden de Dervichen, fanatieke partijgangers van de MAHDI, hun vooruitgang langs de Nijl stopgezet ten Zuiden van Redjaf, maar hun invloed oefende zich ten Westen uit op een reeks hoofdijen, vooral in het land der Azande, waar de Staat zijnerzijds na de veldtocht VAN KERCKHOVEN een reeks posten had opgericht (1891). Tot 14 Augustus 1894, datum van de conventie met Frankrijk die de Bomu als gemeenschappelijke grens bepaalt, ondernemen Belgische officieren zoals NILIS, DE LA KÉTHULLE, HANOLET, FIÉVEZ, DONCKIER DE DONCEEL en COLMANT tochten naar Bahr-el-Ghazal, die geen ander resultaat hebben dan enkele schermutselingen met groepen Dervichen en hun inlandse aanhangers. Zelfs ten Zuiden van de Bomu leeft het land verre van in vrede. De vijand doet er invallen of verwekt er onlusten, waarvan verschillende onzer officieren het slachtoffer worden. De kolonnes van de Staat blijven er bestookt worden, ondanks de aanzienlijke successen die DELANGHE, FRANCQUI en CHRISTIAENS er behalen. Men moet

wachten tot Maart-April 1896, alvorens CHALTIN, aan wie het bevel in de streek juist toevertrouwd werd, de meest schuldige Azande-opperhoofden BILLI, BIMA en DORUMA, die toen over aanzienlijke en degelijk ingerichte troepen beschikten, kan onderwerpen.

De noodzakelijkheid vrede te brengen onder deze rumoerige koninkjes drong zich op, want aan de Nijl diende de Staat bij te dragen tot het verdrijven der Dervichen, samen met Engeland dat zich voorbereidde om hen langs het Noorden aan te vallen, terwijl Frankrijk zijnerzijds aan de tocht dacht die MARCHAND tot Fachoda zou brengen (1898). Het werd voor de beschaaftde landen noodzakelijk het barbarenrijk te vernietigen dat een der laatste bolwerken van de slavenhandel en voor zijn naburen in Afrika een aanhoudende bedreiging was.

Een dubbel offensief in de richting van Redjaf met mogelijke voortzetting naar het Noorden werd door de Staat voorbereid. De voornaamste krachtsinspanning moest door DHANIS geleverd worden, die met dit doel aan de Falls belangrijke strijdkrachten samentrok. CHALTIN die reeds aan de Uele opgesteld stond, zou naar hetzelfde doel opmarscheren.

In deze omstandigheden vertrok CHALTIN vanuit

Dungu op 14 December 1896 met 800 man en een hulpkorps Azande. Stoutmoedig over de scheidingskam Congo-Nijl oprukkend, bereikt hij op 17 Februari daaropvolgend de omgeving van Redjaf.

De Dervichen, ontplooid over een buitengewoon sterk verdedigde stelling, wachten hem af te Bedden, op 25 kilometer ten Zuiden van de stad. CHALTIN laat zijn troepen aanvallen en gelukt er in hen na een wanhopige weerstand op minder dan twee uur tijd te overrompelen. Van dit voordeel gebruik makend drijft hij de verslagen vijand voor zich uit en neemt nog dezelfde dag, na een geforceerde marsch, Redjaf in. De verliezen aan Europese officieren, aan soldaten en aan zwarte hulptroepen waren geweldig zwaar, en het is hieraan te wijten dat de omringende streek niet helemaal veroverd werd. Gedurende maanden slaan de veroveraars, vastgeklampt aan Redjaf, er figuur van belegerden. In de nacht van 3 op 4 Juni 1898, werd de stad, waar HANOLET toen het bevel voerde, bij verrassing aangevallen door EMIR BOUCHARA, die binnen de verdedigingsgordel doordrong en bijna de zogenaamde tweede veldslag van Redjaf won. Om de jongste verovering van de Staat te bevestigen, zal men in werkelijkheid de bezetting in 1899 door HENRY van Kero en Bor, die stroomafwaarts langs de Nijl gelegen zijn, moeten afwachten. Rond het zelfde tijdstip, bezegelde de inname van Khartoem door de Anglo-Egyptische troepen onder het bevel van KITCHENER (2 September 1898) de ineenslorting van het rijk van de MAHDI.

Terwijl CHALTIN alleen het doel bereikte, kende de expeditie die DHANIS bij de Falls voorbereidde de grootste moeilijkheden. Er kon geen sprake van zijn met een zo talrijke troepenmacht in massa door het grote woud te trekken, dat de bovenloop van de Ituri en de Uele bedekt. De ongeveer 3.000 man sterke voorhoede moest groepsgewijs oprukken en zij bestond ongelukkig vooral uit Batetela-soldaten, die nog niet lang geleden in opstand waren gekomen. Door de vermoeinissen van de weg en de moeilijkheden bij de bevoorrading heerste er weldra gebrek aan tucht onder deze reeds zo weinig zekere troepen. Op 14 Februari 1897, brak mouterij uit onder de voorhoede die Dirfi aan de Noord-Oostgrens van de Staat bereikt had,

en de manschappen vermoordden hun officieren en hun bevelhebber kapitein LEROY.

De mouterij zet zich van de ene groep naar de andere over en breekt ten slotte uit onder de troepen zelf, die achteraan volgden. DHANIS moet toezien hoe zijn troepen zich verstrooien en is verplicht zich op de Ituri, en vervolgens op de Falls terug te trekken. Hij dient van het met veel moeite voorbereid offensief naar de Soudan af te zien en integendeel maatregelen te treffen om de posten langs de stroom te beschermen tegen een overrompeling door aanvallers, die wegens hun zware bewapening des te gevaarlijker zijn.

Luitenant HENRY, die te Avakubi op de Ituri gebleven was aan het hoofd van een 300 man sterke trouw gebleven troep om de terugtocht te dekken, kon de toestand redden. Hij aarzelde niet het offensief te nemen, rukte op tegen de hoofdgroep der opstandelingen die hij verpletterde aan de Boven-Lindi (13 Juli 1897) in een gevecht, tijdens hetwelke hij de verwoede aanvallen moest afslaan van een vijand, die hem in aantal verre overtrof.

Zonder het gezag van de Staat ernstig in gevaar te brengen zullen de ronddwalende groepen Batetela-soldaten nog grote zorgen baren aan de kolonnes, die hen worden achternagezonden, en deze soms tegenlagen bezorgen. Alhoewel geleidelijk teruggedrongen naar de streek der Meren, zullen zij meermaals in staat zijn aanvallend weer te keren, waarbij zij er bij gelegenheid zullen in slagen voorname centra zoals Kabambare (14 November 1898) en Uvira (1899) te bezetten. Slechts tegen het einde van het jaar 1900, zullen de overgebleven resten van deze benden er toe besluiten zich terug te trekken op Duits grondgebied, waar ze zullen ontwapend worden.

Men plaatst algemeen de mouterij der soldaten van het fort Shinkakassa, die Boma op 17 April 1900 bombardeerden, in het raam der Batetela-opstanden en brengt er eveneens de wandaden van de plunderaars van het Kisale-Meer mee in verband. Men zal zich herinneren dat vluchtelingen, die tot de opstandige troepen van Luluaburg behoorden, naar Katanga getrokken waren. Zij verbleven er verscheidene jaren, verschanst in „boma's", die zij op de bergen langs de

Lualaba hadden aangelegd, en van waaruit zij de bevolking brandschatten en uitpersten. Strafmataregelen waren dan ook noodzakelijk. Door van alle zijden onder het bevel van majoor MALFEYT oprukkende kolonnes omsingeld, werden zij in het gevecht van Kabihanga op 27 Augustus 1901 bijna volledig uitgeroeid. De overlevenden voegden zich nabij Dilolo bij andere vluchtelingen die van Luluaburg kwamen en gaven zich slechts in 1908 over aan commandant DECLERCQ.

De voorafgaande uiteenzetting heeft slechts betrek-

king op de strijd die de Onafhankelijke Congostaat tegen de slavenhandel onder zijn verschillende vormen gevoerd heeft en geeft er zeer beknopt slechts de voornaamste phases van weer. Alvorens haar te beëindigen, past het hulde te brengen aan de moed van de inlandse troepen en van de blanke officieren, meestal Belgen, die in deze verbitterde strijd ingezet werden en waarvan velen hun leven hebben gegeven voor het heil van onze zwarte broeders.

20 Februari 1952.

BIBLIOGRAFIE

1. VAN EETVELDE, Edm. : Rapport du Secrétaire d'État au Roi Souverain sur les mesures prises par l'État Indépendant du Congo en exécution de l'Acte de Bruxelles (Brussel, 24 Dec. 1894).
2. HINDE, Sidney Langford : La Chute de la Domination des Arabes au Congo (Tr. Cap. Avaert, Brussel, Muquaert, 1897).
3. LEJEUNE-CHUQUET, Ad. : Histoire militaire du Congo (Castaigne, Brussel, 1905).
4. MICHAUX, Commandant O. : Au Congo. Carnet de Campagne (Dupagne-Cornet, Namen, 1913).
5. KERMANS, H. et MONHEIM, Chr. : La Conquête d'un Empire (Ed. Expansion belge, Brussel, 1932).
6. LOTAR, R. P. L. : La Grande Chronique du Bomu (*Verhandelingen K. B. K. I.*, Brussel, 1940).
7. LOTAR, R. P. L. : La Grande Chronique de l'Uele (*Verhandelingen K. B. K. I.*, Brussel, 1946).
8. BUJAC, Luit.-Col. : L'État Indépendant du Congo. Esquisse militaire et politique (Charles Lavanzelle, Parijs, 1905).
9. MEYERS, Dr : Le Prix d'un Empire (Ch. Dessare, Brussel, 1943).
10. WEBER, Kap. S. H. B. : La Campagne arabe (*Bull. Belge des Sc. militaires*, Oct. 1930).
11. COMELIAU, M. L. : Dhanis (*Libris*, Brussel, 1943).
12. HENRY DE LA LINDI, Gen. J. : Historique sommaire de la Campagne de la Lindi (avril-septembre 1897) (*Mededelingen K. B. K. I.*, Brussel, 1948).
13. Campagnes arabe, mahdiste, batetela. Historique succinct (*Bull. des Vétérans Coloniaux*, Brussel, Mei 1937).
14. CAMBIER, R. : Léon Hanolet, soldat des frontières (*La Revue Coloniale Belge*, Brussel, Mei 1951).
15. Belgische Koloniale Biografie (Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut, Brussel, 1948 en 1951).
Nota's over :
Adam, Baert, Bafuka, Baras, Becker, Bollen, Bonvalet, Brasseur, Cajot, Cameron, Cassart, Chaltin, Christiaens, Closet, Colignon, Collet, Cronebo, De Bock, Debruyne, Declerck, De Coninck, De Corte, de Dixmude, J., Delava, Delanghe, Delbruyère, Delecourt, Delhaise, Derclaye, Devos, de Wouters d'Oplinter, Dhanis, Djabir, Docquier, Donckier de Donceel, Doorme, Dubreucq, Duchesne, Ducoulombier, Dufour, Dulieu, Duvivier, Fiévez, Fivé, Franken, Friart, Gehot, Gérard, Glorie, Gongo-Lutete, Gustin, Hambursin, Hanolet, Hanquet, Hecq, Hinde, Janssens, Joubert, Lahaye, Lallemand, Lange, Lapière, Le Marinel, G., et Le Marinel, P., Leroy, Libois, Ligot, Lippens, Long, Lothaire, Marck, Mathieu, Michaux, Michiels, Milz, Mohara, Niclot, Nilis, Noblesse, Pa-

- late, Ponthier, Prégaldien, Rachid, Rafai, Renier, Roget, Rom, Scheerlinck, Schnitzer (Emin Pacha), Sefu, Semio, Stanley, Stokes, Tippo-Tip, Tobback, Van Lancker, Van Lint, Verstraeten, von Wissmann, Walhousen.
16. *Bulletin Militaire*, Orgaan van de Weermacht, Leopoldstad :
- Nr 37 (Sept. 1940). DALLOUS et CORNET : Rapport sur l'arrivée des Arabes dans la région de Kasongo (1931). Analyse.
- Nr 40 (April 1950). C. PETERS : Une Campagne contre Rumaliza.
- Nr 41 (Juni 1950). C. PETERS : L'enclave de Lado après la première bataille de Redjaf.
- Nr 45 (Februari 1951). C. PETERS : Le major Roger, fondateur de la Force Publique.
- Nr 46 (April 1951). C. PETERS : Francis Dhanis.
- Nr 47 (Juni 1951). C. PETERS : Le Colonel Chaltin.
- Nr 48 (Augustus 1951). C. PETERS : Le Commandant Pierre Ponthier.
- Nr 49 (October 1951). C. PETERS : Le Commandant Lothaire.
- Nr 50 (December 1951). C. PETERS : Le Commandant O. Michaux.
17. MOULAERT, G. (Gen.) : La révolte de Shinkakasa, gecommentarieerd in *Bulletin Militaire*, Nr 33 (Januari 1949), onder de titel « Mutineries au Congo belge » (*Zaire*, Brussel, Mei 1947).